

АЁЛЛАР ТОМОНИДАН СОДИР ЕТИЛГАН ЖИНОЯТЛАРНИНГ КРИМИНАЛИСТИК ТАВСИФИ

Аминов Сухроб Алишерович

Ўзбекистон Республикаси Ички Ишлар Вазирлиги

Академияси 3-ўқув курси курсанти

Аннотация. Мазкур мақолада сўнгги йилларда аёллар томонидан содир этилган жиноятларнинг криминалистик тавсифи, статистик таҳлили ҳамда аёллар томонидан содир этилаётган жиноятларнинг сабаб ва унга имкон берган шарт-шароитлар тўғрисида фикр юритилган.

Калит сўзлар: аёллар жиноятчилиги, жазо, жиноят кодекси, ижтимоий таҳлил, статистика

Article. This article discusses the criminalistic description, statistical analysis of crimes committed by women in recent years, and the reasons for the crimes committed by women and the conditions that made it possible.

Keywords: women's crime, punishment, criminal code, social analysis, statistics

Аннотация. В данной статье рассматриваются криминалистическая характеристика, статистический анализ преступлений, совершенных женщинами за последние годы, а также причины преступлений, совершенных женщинами, и условия, которые сделали это возможным.

Ключевые слова: женская преступность, наказание, уголовный кодекс, социальный анализ, статистика

Аёллар томонидан ўзгалар мулкни талончилик, босқинчилик, фирибгарлик ва кўп миқдорда ўзлаштириш билан боғлиқ жиноятлар нисбатан кам ўчрайди. Аммо санаб ўтилган жиноятларда аёлларнинг ошганлигини кўришимиз мумкин.

Мулкни талон-тарож қилиш кўпинча уларнинг мулк билан боғлиқ вазифаларни бажариш билан боғлиқ. Харидорларни алдаш аёллар ўртасида кўпроқ кузатилади. Бунинг асосий сабаби аёлларнинг савдо, тижорат, умумий овқатланиш шаҳобчаларида ва аҳолига ва хизмат кўрсатиш соҳасида кўплаб хизмат қилишларидир. Шуниси, ажабланарлики, жавобгарликка тортилган аёлларнинг кўпчилигини ёшлар ташкил этади. Мансабни суистемол қилиш жиноятларининг таҳлилидан маълум бўладигани, муқаддам бу йўналишда

аёлларининг пора олиш-беришда иштироки кўп бўлган бўлса, hozирги кунга келиб, улар орасида пора олиш холлари кўпроқ учраб турмоқда. Бу аёлларнинг ижтимоий ҳаётдаги фаолликларидан далолат беради. Ҳозирги кунда суд-хукух, тергов соҳасида ҳам аёллар хизмат қилмоқда. Нима бўлганда ҳам аёлларнинг мансаб фаолияти билан боғлиқ жиноятлари ошмоқда.

Кейинги 15 йил давомида аёллар томонидан ўзгалар мулкани ўғирлаш жиноятлари ҳам ошган. Фуқароларнинг шахсий мулклари ҳамда хусусий мулкани ўғирлаш жиноятининг содир этилиши ачинарли ҳолатдир. Фуқаролар мулкани ўғирлаш кўрсатилган вақт оралиғида қарийб, 17-20 %га ошган. Давлат ва жамият мулкига тажовуз қилишда аёллар иштироки турлийилларда 5-8% га ошган. Ўғирлик жиноятининг аксари аёллар томонидан шаҳарларда содир этилмоқда. Яна бир эътиборли жиҳати шуки, ўғирлик содир этган аёллар муқаддам судланган шахслардир¹.

Аёллар томонидан қасддан ва куч ишлатиш орқали содир этиладиган жиноятлари ошганлигини кўришимиз мумкин. Жиноятчи аёллар сафида 1 % га яқинлари одам ўлдириш ва суиқасд жиноятларини содир этганлар, яна 1% тан жароҳати етказиш ва 3 % ҳолатларда босқинчилик ва талончилик жиноятлари учраган. Агар умумий жиноятлар миқдоридан келиб чиқадиган бўлсак, аёллар қотиллик жиноятларининг 7-8 %ни ташкил қилади. Оғир тан жароҳати етказиш 5-7 %, босқинчилик ва талончилик жиноятлари 16-18 %га ошган.

Умуман олганда жиноятчилик ҳар бири ўзига хос хусусиятларга эга бўлган айрим турларга бўлинади. Бу хусусиятлар айрим турдаги жиноятларнинг криминологик тавсифи, сабабий боғланишларида ҳам, уларнинг олдини олиш ҳамда уларга қарши кураш усулларида ҳам ифодаланади. Аёллар жиноятчилиги жиноятчиликнинг ана шундай алоҳида турларидан биридир. Жиноятчиликни жинсий белгига кўра фарқлаш, ҳеч шубҳасиз, ўринлидир, чунки аёллар жиноятчилигининг миқдор кўрсаткичлари ҳам, сифат кўрсаткичлари ҳам эркаклар жиноятчилигидан фарқ қилади. Миқдорий хусусиятлар масаласига келсак, аёллар жиноятчилиги асрлар мобайнида эркаклар жиноятчилигидан орқада қолиб келган. Аёллар содир этадиган жиноятларнинг эркаклар томонидан содир этиладиган жиноятлар билан ўзаро нисбати 1:8 ни (жиноятлар умумий сонининг 12,5% ни) ташкил этади. Ваҳоланки, мамлакатимизда аёллар сони эркаклар сонига қараганда кўпроқ. Сифат хусусиятлари масаласига келсак, статистика аёллар томонидан

¹ Криминология-ИИБ Академияси. Абдурасулова К.Р., 2006 йил Тошкент

тамагирлик ниятида ва зўрлик ишлатиб содир этилган жиноятлар, шунингдек бошқа жиноятларнинг ўзаро нисбати эркаклар ўртасида юзага келган вазиятдан анча фарқ қилишини кўрсатади. Аёлларга хос бўлган микромуҳит ёки шароит таъсирида муайян даврда юзага келган хулқ-атвор тарзи ўз аксини топган жиноятлар фарқланади.

Шунингдек, аёллар жиноятчилигининг ўзгариш хусусияти ҳам ўзига хос бўлиб, эркаклар жиноятчилигининг ўзгариш хусусияти билан доим ҳам мос келавермайди. Масалан, аёллар томонидан зўрлик ишлатиб содир этиладиган жиноятларнинг ўсиши доим нисбатан суст кечади. Аёл жиноятчи шахсининг криминологик тавсифи ҳам ўзига хосдир. Одатда, уларнинг ўртасида катта ёшдаги шахслар аниқланган эркак жиноятчилар ўртасидаги

шундай шахсларга қараганда кўпроқ бўлади. Сўнгги йилларда жиноятчиларнинг ёшариши кузатилаётганига қарамай, юқорида зикр этилган тенденция ҳозиргача сақланиб қолаётир. Аёл жиноятчиларнинг маълумот даражаси эркак жиноятчиларга қараганда доимо юқори бўлган, бироқ илгари аёл жиноятчилар орасида олий малумотли шахсларнинг бундай юқори ўсиши ҳеч қачон қайд этилмаган эди. Бу аёллар жиноятчилигининг баъзи бир хусусиятлари ва фарқлари, холос.

Сўнгги йилларда умумий жиноятчилик қатори аёллар жиноятчилиги ҳам сезиларли даражада (+6,7) ўсди. Қуйидаги статистик маълумотлар ҳам фикримизни тасдиқлайди: аёллар томонидан содир этилган жиноятлар 2000 йилда 7649 та, 2001 йилда 7654 та, 2002 йилда 8010 та, 2003 йилда 9305 та,

2004 йилда 9073 та, 2005 йилда 9685 тани ташкил этди. Ўзига хос хусусиятларга эга эканлигига қарамай, аёллар жиноятчилиги ҳам жиноятчиликнинг умумий қонуниятларини ҳамда унда юз берган ўзгаришларни акс эттиради. У умумий жиноятчиликнинг кичик тизими сифатида амал қилади ва у билан узвий боғланган. Аёллар жиноятчилиги эркакларникидан орқада қолиб келаётганлигини асословчи бир нечта назария мавжуд.

А.Кетле бу ҳодисани нафақат аёлларнинг жисмонан заифлиги, балки жамоатдан узоқдалиги, оилавий мажбуриятлар доирасидан кам четга чиқиши билан тушунтирган. Бироқ аёллар жамоат ҳаёти ва профессионал фаолиятга тобора фаолроқ қўшилишига қараб, шунингдек жиноятчиликда ўсиш юз берган даврларда умумий жиноятчилик таркибида аёллар жиноятчилигининг улуши доимо оз бўлиб қолган. У эркаклар жиноятчилиги улушидан бир

неча баравар кам бўлган. Бу ҳодисанинг бошқа бир изоҳи антроплогик мактаб намояндалари - Ч. Ломброзо ва унинг Россиядаги издоши П.Н.Тамовская томонидан илгари сурилган. Улар аёллар жиноятчилигининг фаоллик даражаси эркакларникига нисбатан пастлигини аёл организмининг ўзига хосликлари, аёл табиати ва унинг маълум даражада «биологик норасолиги» (яъни жисмонан бақувват эмаслиги) билан изоҳлаганлар.

Бироқ фаннинг кейинги ривожланиши жиноятчиликнинг сабабий омиллари мажмуида ижтимоий ҳаёт шарт-шароитлари таъсирида шаклланувчи ҳолатлар устунлик қилишини кўрсатди. Аёллар жиноий ва умуман олганда, қонуний хулқ-атворининг шаклланишига айнан шу ҳолатлар айниқса жиддий таъсир кўрсатади. Бизнинг назаримизда, аёллар жиноятчилигининг биологик

сабабларини ҳам, ижтимоий сабабларини ҳам фарқлаш мумкин. Айни вақтда, ушбу сабаблар бир-бири билан узвий боғлиқ. Аёлларга қадим замонлардаёқ оилани тебратиш ва рўзғор юритиш вазифалари юкланган, эркаклар эса овчилик ёки балиқчилик билан шуғулланган.

Ижтимоий вазифаларнинг бундай тақсимланишига жисмоний тенгсизлик сабаб бўлган деб фараз қилиш мумкин, бироқ, маълумки, жисмоний куч жиҳатидан эркаклардан қолишмаган амазонкалар ҳам мавжуд бўлган. Шу боис, эҳтимол тутилган жисмоний тенгсизликдан ташқари, жинсларнинг маънавий-руҳий фарқлари ҳам эркаклар ва аёллар вазифаларининг ажратилишига сабаб бўлган бўлса керак. Аёл она бўлиш учун яратилади, тегишли равишда унда бунёдкорлик хусусиятлари устунлик қилади, эркак эса, овчи ёки балиқчи сифатида, кўпроқ агрессив хусусиятлари билан ажралиб туради. Бу аёллар агрессиядан бутунлай холи, эркаклар эса бунёдкорликка қодир эмас, деган маънони англатмайди.

Амалиётда ўзининг янги туғилган чақалоқларини тап тортмасданолдирадиган оналар ҳам, нафақат ўз зурёдини, балки асраб олинган болаларни ҳам тарбиялаб вояга этказадиган оталар ҳам учрайди. Гап шундаки, аксарият аёлларда жиноят содир этишга монелик қилувчи хусусиятлар устунлик қилади, чунки аёллар хулқа-атворини шакллантирувчи омиллар одатда оила билан боғлиқ. Оилани муҳофаза қилиш, унинг моддий фаровонлигини таъминлаш, қулай психологик муҳит яратиш кўпинча ота

зиммасига тушади. Бунда оила учун масъулият юки аввало аёл зиммасига тушади. Айни шу сабабли аёл ҳаёли жиноий фаолият билан кам боғланади, чунки у фарзандлари, оиланинг фаровонлиги ва бутунлиги учун ўз

масъулиятини ҳис этади. Агар аёл жиноят йўлига кирса, у ўз оиласини хавф остида қолдиради, чунки аёл бу қилмиши унинг жазога тортилиши, озодликдан маҳрум қилинишига сабаб бўлиши, жазони ўташ пайтида эса

оиланинг бузилиш эҳтимоли катта эканлигини, фарзандларини тарбиялаш ва вояга этказиш билан ким шуғулланиши номаълумлигини яхши тушунади. Шунингдек, оилали одам жазодан бо‘йин товлаши анча қийин кечади, чунки жиноят қочиб яшириниш, яшаш жойини ўзгартиришга аҳд қилса, оиланинг мавжудлиги бу ниятни амалга оширишни қийинлаштиради. Бундан ташқари, оилали одам жиноятни режалаштириш ва содир этиш учун вақт топиши ҳам қийин кечади, чунки оила юмушлари анча кўп вақтни олади. Санаб ўтилган сабаблардан ташқари, аёл жиноят содир этишига тўсқинлик қиладиган бошқа

омиллар ҳам мавжуд.

Адабиётлар руйхати

1. Нурумбетова, С. А. (2021). Аёллар жиноятчилигининг сабаб ва шароитлари ҳақида айрим фикрлар.

2. Криминология-ИИВ Академияси. Абдурасулова К.Р. 2006 йил Тошкент

3. Smart, C. (2013). *Women, Crime and Criminology (Routledge Revivals): A Feminist Critique*. Routledge

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами-Т.: 2017 й.